

Nuoret ja läheisen aikuisen päihteidenkäyttö

- Luodaan yhdessä välineitä nuoren tukemiseen

Janne Takala
Sara Mäkäräinen
22.1.2018

Päivän ohjelma

- Ketä meitä on?
- Tietoa ja kokemuksia: Lasinen lapsuus ja nuoren näkökulma
- Tauko
- Työpajatyöskentely x 2
- Purku ja koonti yhdessä

Lasinen lapsuus -toiminta

Tehdään yhdessä lapsuusmuistoista parempia

Päämääränä on ehkäistä ja vähentää vanhempien tai muiden läheisten aikuisten päihteidenkäytöstä lapsille koituvia haittoja.

TAVOITTEITA:

- ✓ Lapset ja nuoret saavat tukea tilanteeseensa
- ✓ Lasisen lapsuuden kokeneet aikuiset saavat tietoa ja tukea (ylisukupolvisuus)
- ✓ Lapsia, nuoria ja perheitä kohtaavat tunnistavat avun ja tuen tarpeet ja osaavat vastata niihin

Miten?

Apua ja tukea haittoja kokeville nuorille ja aikuisille

- Vertaisryhmät netissä
- Vertaisryhmät kasvokkain
- Nettineuvontapalvelu nuorille

Tukea ammattilaisille

- Materiaalit
- Luennot, työpajat ja koulutukset
- Kehittämissyhteistyö

Yhteiskunnallinen vaikuttamistyö ja stigman purkaminen

- Tiedon kerääminen
- Kampanjat (myös Fragile – särkyvää)
- Medianäkyvyys
- Lobbaaminen

Alkoholinkulutus ja lapset

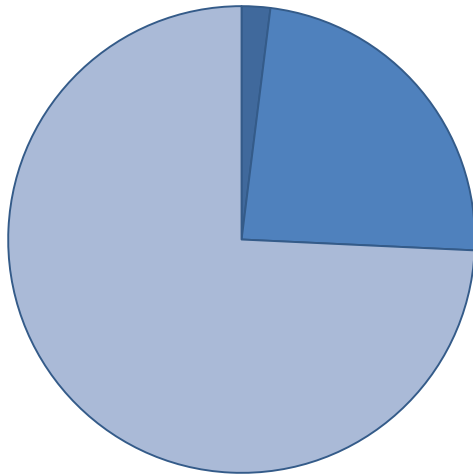

- Vanhemmuuskäiset miehet ja naiset käyttävät merkittävän osan kaikesta kulutetusta alkoholista.
- Erityisesti nuorten ja keskiikäisten naisten juominen on lisääntynyt. (THL)
- Suuri osa alkoholista juodaan kodeissa. (THL Juomatapatutkimus)
- On arvioitu, että jopa kolmannes suomalaisista pienten lasten isistä on alkoholin riskikäyttäjiä. (Halme 2009)
- Suomessa on 65 000–70 000 lasta, joiden vähintään toisella vanhemmalla on vakava päihdeongelma. (THL)
- Noin kolmanneksella päihdehuollon palveluita käyttäneistä on alaikäisiä lapsia. (Holmila et al 2016)
- Joka neljäs nuorista kokenut haittoja aikuisten alkoholinkäytöstä kotona. (LL 2011 ja 2016)

Äidin päihdeongelman yhteys lapsen vammoihin, sairastavuuteen ja sijoitukseen kodin ulkopuolelle (THL)

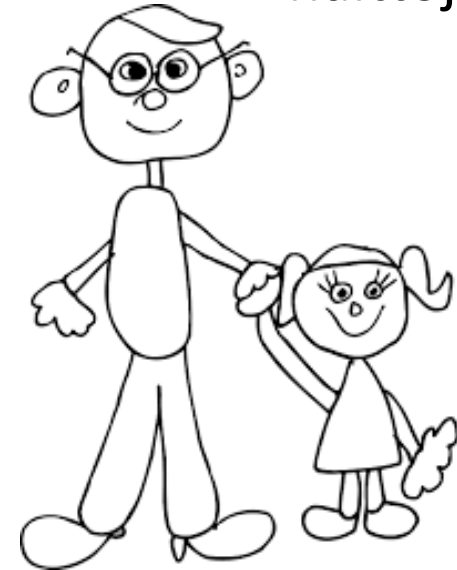
Lapsia (s. 2002), joilla rekisterimerkintä	Äidin päihdeongelma KYLLÄ %	EI %
Vamma tai tapaturma	19	14
Sairaalahoidossa vähintään 1 yö	49	33
Psyykkisen kehityksen häiriö	10	5
Käyttäytymishäiriö	9	3
Sijoitus	39	1

Nuoren näkökulma läheisen aikuisen juomiseen (Lasinen lapsuus 2011 & 2016)

- Kokenut haittoja usein 2%
- Kokenut haittoja joskus 24%
- Ei kertonut kokeneensa haittoja

Kenen juomisesta aiheutuu haittoja?

Isä 72%

Äiti 34%

Vanhempien kaveri 10%

Äidin puoliso tai entinen puoliso 10%

Mitä kokemasi haitat ovat olleet?

alkoholinkäytöstä haittaa kokeneet, n=232

Liikaa juominen – alkoholismi?

Millaista se voi olla? (Varjomaailman ryhmät)

- Arkielämän kaaottisuus
- Jatkuva stressitila
- Sosiaalinen eristäytyminen/huomion kaipuu
- Kiusatuksi tuleminen/kiusaaminen
- Vastuunotto aikuisten tehtävistä
- Huoli ja vastuu sisaruksista
- Näköalattomuus
- Yms.

Psykososiaaliset haitat ja itsetunto (% haittoja kokeneista, kysely 2011)

Häpeää	76
Epäluottamusta tulevaisuutta kohtaan	62
Huonoa itsetuntoa	62
Epävarmuutta mennä mukaan kaveripiireihin tai harrastuksiin	35

Tarvitsenko apua?

Oletko työssäsi kohdannut nuoren,
jonka kotona juodaan liikaa?

Onko nuori halunnut apua ja jos on,
niin millaista?

- Nuori ei tiedä, mistä paha olo johtuu
- Nuori kokee usein epävarmuutta tilanteesta. Onko tilanteeni tarpeeksi huono?
- Kokemus, ettei oma hätä ole tarpeeksi suuri
- Nuori häpeää tilannetta
- Nuori uskoo muutokseen
- Nuori pelkää seurauksia
- Nuorten käsitys ongelmasta ja halu ottaa vastaan apua kirkastuu vasta täysi-ikäisyyden kynnyksellä

Tarvitseeko hän apua?

Miksi nuoren motivointi on tärkeää?

Lasisilla lapsilla on kohonnut **riski**:

- Kokea erilaisia lapsuuden- ja nuoruudenajan vaikeuksia
- Suurempi todennäköisyys ongelmakäyttämiseen
- Suurempi todennäköisyys päihteiden ongelmakäyttöön

= **Ongelmien ylisukupolvisuus**

Koetut haitat aikuisuudessa

- Sosiaaliset pelot
- Psykkiset ongelmat
- Parisuhteen kommunikaatio
- Perheen perustaminen jännittää
- Erityiset stressikokemukset työelämässä
- Huoli omista riippuvuuksista
- Omat riippuvuudet

1. Ongelman kohtaavat strategiat

Toiminnalliset	<p>“Vedän päihteitä ittenkin.”</p> <p>“Soitin poliisille.”</p> <p>“10 ja 18 vuoden välillä tein 5 kpl lastensuojeluilmoituksia, joihin ei yhteenkään vastattu”</p> <p>“Huudan ja haukun hänet lyttyyn”</p>
Kognitiiviset	<p>“Kirjoitan päiväkirjaa ja nettiin.”</p> <p>“No mietin asioita ja pohdin syitä miksi hän tekee niin.”</p> <p>“Kirjoitan päiväkirjaan tuntemuksistani.”</p> <p>“Itken, itken ja itken.”</p>
Tunnekeskeiset	<p>“Itken niin kauan etten enää jaksa itkeä.”</p> <p>“Murehdin sitä pääni sisällä, mutta en näytä kenellekään.”</p> <p>“Puhun siskopuoleni kanssa.”</p>
Sosiaalinen tuki	<p>“Istun koneella ja juttelen nettikaverini kanssa mesessä tapahtuneesta.”</p>

2. Ongelmaa välttävät strategiat

Toiminnalliset	<p>“No menen omaan huoneeseen tai lähden pihalle.”</p> <p>“Yleensä yritän pysyä crossa isästä.”</p> <p>“Nukun.”</p>
Kognitiiviset	<p>“Ajattelen poitiivisia ajatuksia ja yritän keskittyä muuhun kuin siihen asiaan.”</p> <p>“Useesti käyn kaupassa ja ostan suklaata.”</p>
Tunnekeskeiset	<p>“Pakenen haavemaailmaan.”</p> <p>“Kuuntelen kuulokkeilla rakastamaani musiikkia.”</p> <p>“Tai sitten laitan kaikki pehmoleluni sänkyyn, laitan valot pois ja halaan kaikkia ja kerron huoleni heille.”</p>
Sosiaalinen tuki	<p>“Soitan yleensä kavereille ja pyydän käymään.”</p> <p>“Lähden ulos, oon kavereitten kanssa.”</p>

Mikä auttaa selviytymään?

Riskit

Suojaavat
tekijät

Pärjäävyys

Riskit

- Emotionaalinen poissaolo
- Riitaisuus
- Kaoottinen kotiympäristö
- Juominen tapahtuu kotona
- Horjuva vanhemmuus
- Materiaalinen puute ja laiminlyönti
- Vanhempien ero tai menetys
- Molempien vanhempien päihdekäyttö
- Vanhemman mielenterveysongelmat
- Fyysinen väkivalta, emotionaalinen ja seksuaalinen hyväksikäyttö

Suojaavat tekijät

- Aikaa ja huomiota toiselta vanhemmalta tai muulta aikuiselta
- Positiivinen huolenpitotyyli (huolenpidon ja kontrollin tasapaino)
- Vanhempien keskinäinen suhde ja vanhempien kiintymyksen osoitukset
- Perheen yhteiset aktiviteetit
- Lapsen kyky irrottautua perhe-elämän haitallisista elementeistä (harrastusten, ystävien yms. avulla)
- Olemassa olevat merkittävät ulkoiset tukijärjestelmät
- Vahvat siteet paikalliseen yhteisöön
- Hyvä koulumenestys

Pärjäävyys = resilienssi

- Korkea itsekunnioitus ja itseluottamus
- Pystyvyyden tunne
- Kyky selviytyä muutoksista
- Hyvä valikoima ongelmanratkaisutaitoja
- Tunne siitä, että on vaihtoehtoja
- Kontrollin tunne omasta elämästä
- Aiemmat onnistumisen ja saavutuksen kokemukset
- Tavoitteita tulevaisuudelle
- Kokemus siitä, että elämällä on suunta ja tarkoitus

Suojaavat tekijät haittoja kokeneilla (kysely 2016)

Kokemus lapsuudessa	jos haittoja aikuisten juomisesta (%)	jos ei haittoja aikuisten juomisesta (%)
Kotona lämpöä perheenjäsenten kesken	66	94
Kotona aikuinen, joka osoitti välittämistä ja kiintymystä	85	97
Kodin ulkopuolella turvallisia aikuiskontakteja	73	91
Myönteisiä kokemuksia harrastuksista	67	84
Myönteisiä kokemuksia koulussa	72	86

Nuoren auttaminen ja tukeminen

- Lapsen ja nuoren tunnistamisen ja tilanteeseen puuttumisen paikkoja: päiväkotia, koulu, terveydenhuolto, päihdepalvelut, perhepiiri ja lähiympäristö, mitä muita?
- Alkoholiongelmat ovat monissa perheissä vain osa laajempaa ongelmakimppua → riskejä ei tule arvioida vain juomisen kautta
- Nuori tarvitsee **kuuntelijaa ja aikuista**, joka ottaa todesta nuoren kertoman ilman ohittamista
- Kaikissa perheissä on **voimavaroja**, joita vahvistamalla lasta ja nuorta voidaan tukea ja auttaa
- Erityisesti ei-juovaa vanhempaa voi auttaa käsittelemään nuoren kanssa alkoholiongelmaa ja miettimään lapsen selviytymiskeinoja
- Lapsen auttaminen on hyödyllistä silloinkin, kun ei-juovaa vanhempaa ei ole tai vanhempi ei suostu hakeutumaan hoitoon

Välineitä nuorten kohtaamiseen

- Päivän kello, tunnekartta, verkostokartta
- Tunnekortit
- Päiväkirja, päivän fiilikset
- Unipäiväkirja
- Varjomaailman muistilista (huoli puheeksi -lomake)
- Varjoton mieli

Muistoista todeksi

- **Edukaatio:** Nuoria opetetaan yhdistämään huonon vointinsa yhteyksiä kotioloihin.
- **Universaalius:** Kaikille nuorille otetaan yleisesti puheeksi, kaikilta nuorilta kysyttävä.
- **Rohkeus:** Pystytään muuhunkin kuin jutusteluun. Ei saa kääntää keskustelua pois oikeista asioista. On uskallettava kysyä.
- **Luottamuksellisuus:** Luodaan käytäntöjä, joissa asiat jäävät työntekijän ja nuoren välille. Käytännöt tehtävä selviksi. Nuoren kokemusta ei saa vesittää vanhempien puolustelevalle ”totuudella”.
- **Verkostot näkyväksi:** Kaikki tukimuodot kaikkien tietoon – esimerkiksi nuorisotyöntekijät kouluun esittäytymään.
- **Vanhempien vastuuttaminen:** Mahdollinen selvä vanhempi keskustelemaan nuoren tukemisesta.
- **Kohtaaminen:** Kuunneltava aidosti, kysyttävä lisää, osattava sanoittaa nuoren kokemusta, tavattava nuori uudestaan.
- **Tuen ketju:** Kun asia saatu puheeksi, nuoren ilmaiseman tuentarpeen on johdettava johonkin. Työntekijöiden osattava kertoa vaihtoehdot jatkotukeen ja saatettava nuori niiden pariin.

Stepit selviytymiseen, Steps to cope - interventiomalli

1. Tarjota mahdollisuus kertoa, millaista se on
2. Antaa tietoa päihde- ja mielenterveysongelmasta ja miten se vaikuttaa itseen
3. Vahvistetaan yhdessä selviytymisstrategioita
4. Tunnistetaan yhdessä tukiverkostoja
5. Intervention arviointi, avun varmistaminen intervention jälkeen (palveluohjaus)

Varjomaailman ryhmät

- Suljettu ohjattu 3kk:n nettivertaiskiriryhmä 12–22-vuotiaille
- 2 ohjaajaa, 1 vastuuhjaaja, 8-12 ryhmäläistä
- Keskustelufoorumi, ryhmächatit
- Perustuu lastensuojelun työmenetelmiin
- Vanhemman juominen ja siitä johtuvat poissaolo niin henkisesti kuin fyysisesti -> yksinäisyys, eristäytyneisyys, koulukiusaaminen, koulupudokkuus, itsetuhoisuus, psyykkiset ja fyysiset sairaudet, perheväkivalta
- Nuorten tarve aikuisen tuelle ja kuulluksi tulemiselle osoittautunut tärkeäksi
- Arjen vakauttamista

Yhteisiä tavoitteita

- Muutos nuoren elämäntilanteessa
- Nuoren kokemus kuulluksi tulemisesta
- Salaisuuksien purkaminen
- Riskitilanteiden vaistoaminen tai niihin varautuminen
- Nuoren näkökulmaa ymmärtävä vanhempi
- Muutos vanhemmuudessa
- Sukupolvien kierteen katkaiseminen

Työskentely

1. Nuoren tuen ketju näkyväksi. Miten se saadaan kaikkien tietoon?
2. Mitä sinä voit tehdä omassa työssäsi? Mitä uutta voimme kehittää yhdessä työsi tueksi?

Ollaan yhteyksissä!

www.lasinenlapsuus.fi

www.varjomaailma.fi

lasinenlapsuus@a-klinikka.fi

[@lasinenlapsuus](https://twitter.com/lasinenlapsuus) #fragilechildhood

[Facebook.com/lasinenlapsuus](https://facebook.com/lasinenlapsuus)